

בזמן ארץ צדק ושלום

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת שפטים - תשס"ח ג'ליון שנה שנייה

דבר תורה

"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך".
דברים י"ט ט"ז

בדיני עדים זוממים שנינו (מכות ה' ב'), "אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג, שנאמר נפש תחת נפש, אמרו להם חכמים, והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים...".

מבואר במשנה, שממה שנאמר 'אחיו', בהכרח שאחיו קיים, ובע"כ שדין 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות', נעשה רק אם עדיין לא קיימו את הדין.

ודברים אלו, שכינוי 'אחיו' הוא רק על חי, ולא על מת, קשים מאוד וצריכים ביאור, שהרי מקרא מלא הוא בכמה פעמים בתורה, שאף אדם מת נתכנה בתואר 'אחיו', וכגון נדב ואביהוא לאחר מיתתו (ויקרא י' ד). "...שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה", וביותר, בפרשת יבוס (דברים כ"ה ה' - ו'), "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו... יבמה יבא עליה... והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת...", ואם כן היאך דורשת המשנה מתיבת 'אחיו' שבע"כ שעדיין חי.

רבי עקיבא איגר בפירושו על המשניות (מכות פ"א מ"ו), מביא קושיה זו בשם הריטב"א שם, ומתוך הריטב"א, שאין הלימוד ש'אחיו קיים' מתיבת 'אחיו' כפשוטו דברי המשנה, אלא ממה שבתורה נאמר 'ועשיתם לו כאשר זמם', שהעונש הוא רק באופן שהוא עדיין בגדר זמם, אך אם כבר נעשה מעשה ע"פ עדותו, אין זה בכלל 'זמם' אלא בכלל 'עשה', ואף שהוא ק"ו, אם זמם נענש כ"ש עשה, אלא דקיימ"ל שאין עונשין מן הדין 'ולע"ע שם בדברי הריטב"א, מה שפירש על הפסוק 'ונקלה אחיך לעיניך'.

וכפירושו של הריטב"א מדייקים מדברי רש"י, שפירש במשנה, "לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים", שאם כל הלימוד הוא מ'לאחיו', היה לרש"י לפרש זאת ב"ה 'לאחיו', ומדוע כתב ב"ה 'לעשות לאחיו', אלא י"ל שלמד כריטב"א, שאין הלימוד מתיבת 'לאחיו', אלא מ'כאשר זמם לעשות'.

גורן רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל תירץ בדרך מחדשת, (וה"ד בספר גורן עה"ת), שבאמת מתיבת 'אחיו' נלמד שעדים זוממים נענשים 'כאשר זמם', רק לפני שנעשה מעשה ע"פ עדותו, שעדיין אחיו קיים, ולא יקשה הקושיה העצומה מפסוקים מפורשים, וזאת מפני שיש ב' מיני אחים, יש אח מאב או מאם, או דרגת קרובה קרובה, ויש כינוי אח, שהוא על כל אחד מישאל.

אח מאב או מאם נקרא 'אחיו' אף לאחר מיתתו, כשאנו קיים, ולכן גם בפרשת מיתת בני אהרן, כשמשא אמר למישאל ולאלצפן בני עזיאל דוד אהרן שישאו את נדב ואביהוא, השתמש בכינוי 'אחיים', למרות שהיה לאחר מיתתו, שהרי הם קרובים, ושייך בהם לשון זה אף לאחר מיתה, וגם בפרשת יבוס, כשמדובר על אחיו מן האב, שפיר נקרא אחיו אף לאחר מיתתו, שהקירבה נשארת אף לאחר מיתה [והראיה פשוטה, שבידני עריות {מלבד אשת אח בלא בנים}, אין בהם היתר אף לאחר מיתה, שלא פקע מהם הקורבה].

אבל אח שאינו דרך קרובה, אלא רק כינוי שכל אחד מישאל נתכנה כן לאחרים, שהוא מהטעמים שאיתא בגמ' (ב"ק פ"ח א'), או משום שיש לו אחוה, שהוא מותר לבוא בקהל, או משום ש'אחיו הוא במצות', כל הטעמים הללו שייכים רק באחד שהוא חי, שהוא חייב במצות, אך כאשר הוא מת, הוא פטור מכל המצות, וכדאיתא בשבת (ל' א'), "דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (תהלים פ"ח ו') במתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות", וכע"ז כתב הרש"ש בסנהדרין י' א', עיי"ש.

ולפי הדברים הללו, יתבאר שפיר פרשת עדים זוממים, שאותו 'אחיו' המוזכר בפרשה, ודאי שאינו מתורת קרובה ומשפחה, שהרי קרובים פסולים לעדות, אלא הוא 'אחיו' מכח שיש לו אחוה ואחיו הוא במצות, 'ואח' כזה, נקרא רק בכינוי אח בחיים, אך לאחר מיתתו לא ניתן לכנותו כן, וכפי שביארנו, ולכן הוכיחה המשנה שעונשם של עדים זוממים הוא רק לפני שנעשה הדין על פיהם, שהוא עדיין בכינוי 'אח', שאם אכן נעשה כבר הדין והרגוהו, אינו בתואר 'אח'.

© כל הזכויות שמורות לאיחוד בחידודי ולרבנים הכותבים - מודיעין עלית - ארץ ישראל

כתב חידה

למרות שמישראל לא הייתי,
להתמנות לתפקיד באומה חפצתי.
אחד מהמידות בעצמי דרשתי,
ובמידה מרובה עליה נענשתי.
את צוואתי שציויתי לבני,
ציוה הוא אף לנכדי.
מי אני?
רמז: דמות הקשורה לפרשה

תנורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

בכניסה לבנין פגש ראובן את שמעון שכנו, ושאלו דבר מה. באותה שעה עבר על פניהם מחלק העלונים, ובכניסתו לבנין הדליק את התאורה בחדר המדריות.

לאחר שיצא והלך לו, טען ראובן בפני שמעון, תימה לי, מה ההיתר של אותו המחלק להדליק את התאורה בבנין, והגם שמדובר בסכום פעוט, הרי שנינו ש'דין פרוטה כדין מאה'.

שמעון לעומתו טען, שלדעתו הדבר מותר, וזאת מפני שהתאורה בחדר המדריות מיועדת עבור אלו הנכנסים בה, והיות ומותר למחלק ליכנס לבנין, מותר לו אף להדליק את התאורה, שהציבור, לכה"פ בחלקו, מעוניין או זקוק לאותם עלונים, ובמיוחד כשמדובר באוספי צדקה, המזכים את כולם במצוה הנעלה, שוודאי רשאים להדליק את האור בדרך מצוותם.

אך ראובן לא קיבל את דבריו, אלא טען, שאם כדבריו, מותר לכל אותם מחלקים להשתמש לצרכיהם אף במעלית המשמשת את דיירי הבנין, אלא ודאי שאף אם מותר לאדם להכנס לבנין, אסור לו להפעיל את התאורה או להשתמש במעלית, אלא אם כן מקובל אצל דיירי הבנין להתיר שימוש בכגון דא.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

לחכימא ברמיזא

בסוכה (נ"א ב') איתא, "מ"ט אינעשו [בני אלכסנדר] של מצרים, משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע מי נזדמן עבורו דג לעשות לו נס, תגלה מיהו].

בין חידות

היכן מצינו הידור מצוה מסוים ששייך יותר אצל 'עמי הארץ'.

מענינא דסדרא

בתוס' (ב"ב י"ד ב' ד"ה בפורענותא) מבואר, שהיה ניגון מיוחד ל'איוב משלי ותהלים'. היכן מצינו מקור בפרשתינו, שבתורה נביאים וכתובים, אין להחליף ביניהם בניגונים וטעמיהם.

תשובה ל"מעשה רב"

התשובה לשאלה, אם אפשר לקיים את הדין של השאת אמה על אמה' בבית, זכר לחובבן, ע"י תליית תמונת הכותל המערבי.

איתא בבב"ב ס' ב', "ת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד, ואם עירב בו חוב או תבן מותר... ת"ר שחורב הבית בשניה רבו פרושין בישראל... נטפל להן ר' יהושע... אמר להן בני, בואו ואומר לכם, שלא להתאבל כל עיקר ר' א"א, שכבר נהרגו זורה, ולהתאבל יותר מאדא א"א, שאין גזרין גזירה על הגבור א"א, רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, אלא כך אמרו חכמים, סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט, וכמה, א"ר יוסף אמה על אמה, א"ר חסדא כנגד הפתח.

בטעם גזירה זו, מצינו ב' ענינים, א' להזכיר את החורבן, ב' שלא ירא שוולחנך מלא ושולחן רבך ריקם³, דהיינו כיון שבהמ"ק חרב, שהוא ביתו של השם כממשח"ל (ברכות כ' א') מיום שחרב ביהמ"ק וכו', כי עד אז ה' ביתו, וכלשון חז"ל (שם כ' א'), אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי וכו', לכן לא אריך שיהי' בנין ביתו של אדם מלא, ולכן משיירין אמה על אמה.

והנה פטות לשון הגמ' דרב יוסף רוב חסדא לא פליגי אהדדי, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, אולם הטור בסי' תק"ס השמיט דין דכנגד הפתח, והב"ב כתב, דהר"פ, הרמב"ם, והרא"ש, העתיקו גם דין זה, ורבינו אב שטיפא נשמט ממנר⁴, והב"ח הביא דברי הגמ', וכתב "ולוי נראה, דרבינו ס"ל, דרב יוסף דאמר וכמה, אמה על אמה, פליג אב חסדא, דכל היכא דמשייר אמה על אמה סגי, אפילו שלא כנגד הפתח, ופסק כרב יוסף, ומ"מ לא ק"ל הכי, אלא כדעת שאר כל הגאונים, דס"ל, דלא פליגי, ור"ח מפרש דביר רב יוסף הוא".

והנה לדעת הטור אלאבא דהב"ח, י"ל דבאה פליגי, דלרב חסדא הענין הוא להזכיר לו החורבן, ממילא צריך לעשות כן דוקא כנגד הפתח, שעורב שם בכל יום, וכל שנכנס לביתו וראהו, נכנס דאמר במוזה"ל (ע"י רמב"ם ספ"ו ממוזה). ואילו לרב יוסף הענין מצד שלא יהא ביתו של אדם שלם כשביהמ"ק שהוא בית ד', כביכול, חרב.

ולפי"ז נדקדק על כב' הדינים, הן מ"ש רב יוסף, והן מ"ש רב חסדא, וכדנפסק ס' בש"ע ס' תק"ס ס"א, גם אם נאמר דבזה שגישה תמונת הכותל המערבי וכי"ב, מזכיר לו החורבן, מ"מ ביתו אינו חרב בעצם, וא"כ לטעם זה, לית כאן קיום ההלכה בצירוי דבר מועט.

ועי' במ"ב סק"ג, ד'אותו השיר יהי' בלא סיד, ודלא כאותן

העושין אמה שחור דזהו ג"כ ציור [לבוש], ויש מקומות עושין שחור וכתבין ע"ז² זכר לחורבן, ובשעה"צ אות ח', כתב, ד"אף דח"א מחמיר גם בזה, מ"מ נראה דאין למחות ביד המקילין, אחרי שהא"ר הביא בשם הגאונים סמך להמקילין, עושין שחור המקום הוא". ועי' היטב בבב"ב ס' תק"ס ל"ה והרמב"ם. מכל הדין נראה לכא"ל מבוואר, דלא אריך להסתפק בצירוי כותל המערבי בשיעור אמה על אמה, ומ"מ צ"ע במי שמשייר מקום אמה על אמה בלתי מסוייד, ומכסהו בצירוי הכותל וכי"ב², דחסרון בבית יש כנון, וזכר יש, אלא שהוא לא זכר בצורה של שחור, מי דמי לכותב "זכר לחורבן" ע"ג שחור דסגי, וכדברי המ"ב הנ"ל, או דכיון שהוא מכסה בתמונה, אולי לא חשיב זכר². וצ"ע.

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה, מיהו האדם גדול שיש צורך ליישב עובדא דדידי עם מ"ש"כ בחו"מ ס' ז' סעיף ב', שאין למנות את הסומא בשני עיניו לדיין?

המדובר הוא בבבא בן בוטא, דאי' בנדרים ס"ו ב' "ההוא בר בבבא דסליק לארעא דישראל, נסיב איתתא. אמר לה זילי אייתי לי תרי בוציני, אזלת ואייתי לי תרי שרגי, אמר לה זילי תברי יתהון על רישא דבבא, הוה יתיב בבא בן בוטא אבבא, וקא דאין דינא, אזלת ותברתי יתהון על רישיה, אמר לה מה הדין דעבדת, אמרה לה כך ציוני בעלי, אמר, איהו עשית רצונך בעלך, המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא".

ובב"ב ד' א' איתא, דלאחר שקטל הורדוס את כל הת"ח שבדור "שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מיני" אהדר ל' לילאל דיילא [פרש"י "שרץ שקורין הרצון", ושער קשה כמחטין, ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו], נקרינהו לעיניה, ומבואר שנגעשה סומא.

ובש"ת ס"ז¹⁰ ח"א א"ח ס' ג' אות ג', כתב, "ועיניו בב"י חר"מ ס' ז', שכתב בשם רבינו ירוחם ומרדכי, דסומא בשתי עיניו כולו להיות זיין, ע"ש, ולא חש לומר, ליה דסומא פטור גם מצטר ל"ת, שמא יטול מנה ויתן לוה שלא חזקו, וכן סנהדרין ז' סוף ע"א, אלא ודאי כיון דמדבריה חייב בכל המצות ליכא למיחש למידי.

וי"ל, דרדיות רבינו ירוחם ה' מנדרים ס"ו ע"ב, דבבא בן בוטא דאין דינא, ובבא בן בוטא סומא¹¹ הוה, כב"ב ד' ע"א, דהורדוס נקרינהו לעיניה, ע"ש. ודוחק לומר דמעשה דנדרים ה' קודם שקרינהו לעיניה". והנה לא ביאר לנו הגאון הרב"ז, למה דוחק הוא לומר כן¹², ואנחנו לא נדע, אם מעשה דהורדוס ה' בהיות בבא בן בוטא בצעירותו או בוקנותו, איברא, דאם ה' מבורר שיש איסור בדבר, ע"כ מוכרח לומר בצעירותו, אבל כיון שלשיטת הרבינו

הבלתי מסוייד, שלא יראה ה'זכר לחורבן' בימי השמחה. והגם דמצינו במורו וקציעה סוסי' תרצ"ה, שכתב, "כ"ל שאין צריך לספר בסעודת פורים לעשות זכר לאבלות ירושלים, כיון דחייב לבסומו בפריא ע"ד דלא ידע". אדרבא, לא קאמר משום שמחה, שיש במשמע כל החודש.

ואולם ע"י בש"ש פאר עץ חיים (ה"גר"ח קרויזו זצ"ל), מקובבא, בהסכמת המהר"ל דיסקין והג"ר יצחק אלתן זצ"ל, ח"ג, דף י"א, בחודש אדר נתחדש, דהגם שבכל השנה אסור להרבות בשמחה, כמ"ש בש"ע סוסי' תק"ס, בחודש זה מותר להרבות בשמחה.

וצ"ע, דבט"ז ופרישה, שהובאו במ"ב שם, כתבו דאפילו בשמחה של מצוה, גם בפורים (וגם בחתונה, וצ"ע שמעט לא חששו לזה, ועי' בה"ח"ל רס"י תק"ס, שצריך עיון על כמה ממנהגי מיעוט השמחה שהר"מ שכתב שחזר, שלא נוהגין בזמנינו, וע"ש בסק"ח לענין נשים המתקטטות במילוי, ובשעה"צ ש כתב "ויודעו מ"ש יעקב לבניו למה תתראו", וכבר כתבנו בזה בעזה"י באריכות בגילוי' ל"ט) לא התירו, ולא משמע שמחלקין בין שחוק לשמחה, ועי' אורח"א שם בשם הא"ר, ומ"מ לענין כל החודש, מנין לו לחדש כן.

(ושמחת חודש אדר, על אף שהיא הנהגה יש לה שורש בגמ', מ"מ בהרמ"מ¹³, וזלת בשבתות ופורים שבאדר, או שיש על נהרות בבל, ואין סתירה בזה, וראה בס' הליכות שלמה, מועדים, פ"ח הערה 93, שכשתינה לפניו [לפני הגרש"ז אוירץ זצ"ל] א"מ ב"ב את מבוכותו של מלכותו עשני ביום זה, שמוטלת עליו מצות השמחה הגדולה של יום הפורים מחד גיסא, וחובת האבילות והצער באשכבתא דרבי' (ה' זה הפורים דמקפין תשמ"ו), עת הובא למנוחות מן בעל אגרות משה זצ"ל, שעליו אמרו בשם הגרש"ז זצ"ל, שנתואר "שר התורה" ניתן למי שבכוחו להכריע בשאלות המתחדשות בכל דור, מתוך סגולת הש"ס עצמן, והפטייה, שר התורה בדורינו, הוא הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מאיך דגיסא.

ענהו רבינו, תמיני על מבוכותך, הרי איננו אלא 'חייילים' הממלאים ומקיימים רצון ה', ומי שציונו להתאבל ולקונן בשעת הלוי' הוא ציונו לקיים מצוות היום בשמחה, ומצוות ה' הם המעוררים את רגשות הלב, המתאימים לכל מצב כראוי לו". ועובדא זו, משל וצירוף מספק לכל כח"א).

וקצת של העיר על המנהג הנוכח בילקוט אברהם הנ"ל, דלמה לא נהוג כן בכל שבת לכסות, אלא אברכי' ס' תק"ס אות ה' כתב, "יש מי שכתב, דבשבת אין לעשות שום היכר זכר לחורבן ולמקדש, לא בשולחן ולא בתכשיטי נשים", ומה גם לשיטת הספ"ק בהעלותך, דיש זמן שחמה בשבת, ועי' באריכות בזה במבוארה דספר ל' הספ"ק דז"א שם.

8 ש"ר בפמ"ג, במש"ז בסי' תק"ס, שכתב, וז"ל, "ויראה,

ירוחם שפיר דמי לדון אז, א"כ ליכא הכרח כלל, אבל עדיין צ"ע לומר שמכאן מקור דינו, אם כשלעצמו אין הכרח עובדא זו מאוחרת לעובדא דהורדוס¹³, וממילא דלק"מ מדין הש"ע הנ"ל.

וקצת צ"ע דה"ל לאתויי נמי מגיטין נ"ז א', דאי' שם אכפר סכניא של מצרים, "מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשתו לגרשה, והיתה כתובתה מרובה, וכו', ובא לבית דין, ה' שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן, ובא בן בוטא שמ"ל. משמע שהי' יושב בבב"ד. וי"ל בזה ואכ"מ.

אכן לגבי עובדא דנדרים, גם אם כשיטת הרב"ז שלאחר מעשה הורדוס ה' ע"ל דהב"ע שהי' דן דיני ממונות, ומיירי שקבלוהו עליהם, כיון שכתב שם "ההשלמה לרבינו משולם בדרשי, בסוגיא דסנהדרין ל"ד ב', דהגם דסומא פסול לעדות, מצינו לרב ששת שזן את הדין, בכתובות צ"ד ב' בעובדא דאיתא דרמב"ה, וכן שם ברב יוסף בעובדא דתרי שטר, ותרויהו סומא הוו, וכתב, דצ"ל דמיירי בקבלוהו עליהם¹⁴, וה"ה ל"ל כאן.

והרמז: מי שעל ידו נתגלגל ברכת "ונתתי גשמיכם בעתם", בתקופה מסויימת דאיתא בתענית כ"ג א', "וכן מצינו [שנתקיימה ברכה הנ"ל] בימי הורדוס שהיו עוסקין בבנין ביהמ"ק, והיו יורדין גשמים בלילה, למחר נשבה הרוח ונתפרו העבים, הורחה החמה, ויצאו העם למלאכתן, וידעו שמלאכת שמים בידיהם", ומהנה הרמז שע"י עצתו של בבא בן בוטא נתגלגל כל זה, שהורדוס ביקש עצתו לאחר שהרג את חכמי ישראל, שכפרו ע"י שיסורו ויבנה מחדש, דכבה אורו של עולם, ילך ויעסק באורו של עולם, ואמרי לה לרבינו עינו של עולם, ילך ויעסק בעינו של עולם, יה"ר שנוצה בקרוב לאור חדש על ציון בנין ביהמ"ק בב"א.

תשובה ל"מכין חידות"

בתשובה לשאלה היכן מצינו אבילות על החורבן דוקא בניגילת מעולים [ותשו"ח לרב יצחק מרגליות שליט"א, ששלח לנו שאלה זו].

עי' ב"ק נ"ט ב', "אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי, וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא, וא"ל מ"ש הני מסאני, אמר להו, דקא מאבילא אירושלים, א"ל את חשיבת לאתאבולי אירושלמי וכו'".

והנהגה הנהגה, דמסאני אוכמי, הכונה דגם המנועל וגם הרצועות שחורים היו, ועוד כתבו, ד"אבילות דאליעזר ה' כזה שהי' לבוש שחורים¹⁵, ומכסה שחורים, והי' רוצה שאפילו הרצועות יהיו שחורים שלא יהא עליו כלל צד לבנונית¹⁶ מפני חיבתה¹⁷ של ירושלים". [ועי' באריכות בספר "יערות דבש"].

אותם המשחירים ומציינים צדקיהו המלך... אע"פ שיש זכרון גדול למעשה החורבן, מ"מ ציור הוא זה, ואסור, דבעינן שלא ימלא תאוות... 9 י' רמז נאה לזה, דבשלהי מס' פאה, תנן, "וכל דיין שלוקח שוחד ומטה את הדין, אינו מת מן הזקנה עד שענינו כהות, שנאמר ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים וגו'", ודיין צריך להיות מורא על פינו, והוא סומא הוא כבר מקודם, אין מקרא זה יכול להתקיים בו.

אמנם פשוט, שאין כל דיין שאימרהו מקרה זה רח"ל, ראי' שהי' לוקח שוחד, דפוק חזי מ"ש"כ הגאון חי"א דין אחד מדורו של מהר"ט צהלון, החסיד, מתלמידי האריז"ל, ר' חיים כפוסים עמו, ונקרא "בעל הנס", מפני "שהי' דיין ונסתמא, והיו שמע דבתי רבים יחדו ייגנו, שלקח שוחד, ואם קמה לתת, אתם כן יהי' תמיד הענין יכסנו, ואם הוא נוהר מאוד בזה, יאיר עיניו כראשונה, ונתקבלה תפלתו בהלו נרו.

ואני הצעיר ראיית חתימתו כשהי' סגי נהור חותם אומד, וכמעט את האותיות נכרות כמי שלא ראה, וראיתי חתימתו אח"כ, ה' נסי חיים כפוסים, [עי' רמב"ן עה"ת, בראשית ל"ג כ'], כתיבה מאושרה, ועד היום, כל הנשבע לשקר על קברו נגנש, ונתבצ"ה, וז"ע" [וראה בס' "טוב מצינים" מערכת ח', אות ג'.

10 להגאון ר' בצלאל זאב שאפראן זצ"ל, אב"ד באקוי, רומניה, שמכר עוד בצעירותו להוראה, ע"ל הגאון ר' איסיגא מלבוב, ונערץ ע"י גדולי דורו, הגאון, והגר"מ אריק זצ"ל, בעל "טל תורה". לימים, כתב עליו הגאון בעל "שרידי אש" בספרו "לפרקים", "שר התורה שאצד במוחו את התורה כולה... מיחיד הדור המועטים... שמתו הטהורה הציצה מריסי עיניו, אמרתי בליבי, שמה זכאי הוא להתפלא, אלקי שגמה שנתת בי טהורה היא".

11 לכאן קצת יש לדחותו דמזה שבידך את האשה שם שיהי' לה בינים כמותו, וכמוהו לא סומים כמותו, ולא מצינו ששלל זה. וק"ל.

12 והרב ישראל מאיר ינקלביץ שליט"א כתב לנו, מסברא שהי' בשעת הלוי' הוא ציונו לקיים מצוות היום בשמחה, ומצוות ה' הם המעוררים את רגשות הלב, המתאימים לכל מצב כראוי לו". ועובדא זו, משל וצירוף מספק לכל כח"א).

וקצת של העיר על המנהג הנוכח בילקוט אברהם הנ"ל, דלמה לא נהוג כן בכל שבת לכסות, אלא אברכי' ס' תק"ס אות ה' כתב, "יש מי שכתב, דבשבת אין לעשות שום היכר זכר לחורבן ולמקדש, לא בשולחן ולא בתכשיטי נשים", ומה גם לשיטת הספ"ק בהעלותך, דיש זמן שחמה בשבת, ועי' באריכות בזה במבוארה דספר ל' הספ"ק דז"א שם.

8 ש"ר בפמ"ג, במש"ז בסי' תק"ס, שכתב, וז"ל, "ויראה,

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, היכן רמז בפרשתינו, האם ראוי לכהן הגון, לשלם למלכות, כדי שימננו לכהן גדול.
החת"ס¹⁸ ע"ה/פ' (ל"ה ל"ב) "ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלט לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן", כתב לנדקדק, מה שייך שהרוצח בשוגג יתן שוחד על מנת שיפטר מה מעיר מקלט, הרי כאשר יצא מעיר מקלט וישבו למקומו, יוכל גואל הדם להורגו נפש, ומה הועיל לו בנתינת השוחד?¹⁹

וכתב בלאר על"ד הדרוש, דהנה איתא ביומא (ט' א') דבית שני עמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים, והיינו שכשלוש מאות כהנים שמשו באותם שנים לא שמשו יותר משנה כל אחד, כיון שלא היו ממלאים שנתם, שלא היו ראויים לכהונה, ומבואר בירושלמי (יומא פ"א ה"א) משום שהיו נוטלים הכהונה בשוחד ממן.

אשר לפי"ז יתכן לפרש, שאין הכהונה שהרוצח יתן השוחד, אלא קמה על הכהנים, ולומר שאף יקחו שוחד מהכהנים, וכיון שהכהן ימות ולא ימלא שנתו, שהרי אינו הגון, א"כ נמצא שע"י כן יצאו הרוצחים מעיר מקלט בזמן קצר, כיון שמת הכהן, ובאמת שאם לא היו לוקחים שוחד מכהן גדול לו למנותו, היה מתמנה כהן גדול אחר הרוצח לכהונה גדולה, והוא היה עדיין בחיים חיותו, ולא היה הרוצח יוצא מהרה לחפשי, וזהו שאה"כ כאן "ולא תקחו כפר וגו'²⁰.

ונמצא שכביכול נרמז כאן בכתוב על"ד הדרוש, שיש איסור ליקח שוחד מהכהנים ע"מ למנותם לכהונה.

תשובה ל"מענינא דתעניתא"

בתשובה לשאלה, מהי ההלכה במלכות שבת, הנלמדת מעובדא דקמצא ובר קמצא [ותשר"ח להרב יוסף הכהן שליט"א, ששלח לנו שאלה זו].

יעוין במשנה בורה (ה"ז סקמ"ז) שכתב, "ומה שנוהגין שהמשם בקרא מתוך החיוב לסעודה, יש מחמירים, דנהי דלשמא יליכא למיחש אלא כשבבל הסעודה בעצמו קורא ומתעב שכתבנו, מ"מ הלא איכא מילוגז משום שמא קורא בשטר הדיוטות, אך שהסעודה היא של מצוה, יש להקל הקריאה להשמש, דהוי בכלל חפצי שמים דשרי כמ"ש סימן ש"ו ס"ו, וכ"ש דמותר לשמש להכריז כרוז בבהמ"ד מתוך הכתב.

אמנם בשערי תשובה²¹ הביא ליישב המנהג, להקל להשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודת הרשות, דעל השמש מעיקרא לא גזרו, כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה כעובדא דקמצא ובר קמצא.

דבר נוסף נמצא בחת"ס (גיטין נ"ו א'), שניתן ללמוד לענין שבת מעובדא דבר קמצא, לגבי דין גרף של רע"י, ממש שם "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה" וכו', דמי שהוא

סבלן כר' זכריה, לכאור' אין אצלו דין גרף של רע"י, כיון שיכול לסבול הגרף של רע"י אצלו, ע"ש מה שביאר בזה²², ודפח"ה.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "יהושע בן נון"].

דמות הקשורה: "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן נון". במדבר ל"ד ז"י.

במנין השלושה נמנית – שיהושע נמנה במנין השלושה שנכתרו בזקנה ובימים [והיו ראש לנסיון].

ששלושה נכתרו בזקנה ובימים, ואלו הם, אברהם יהושע ודוד. ששלושה נכתרו בזקנה ובימים, וכמפורש בפסוקים, אברהם (בראשית כ"ד א'), ואברהם זקן בא בימים, יהושע (יהושע י"ג א'), ויהושע זקן בא בימים, ודוד (מ"א א' א'), והמלך דוד זקן בא בימים. ב"ר נ"ט ו'.

ועוד שם במדרש, ששלושתן היו ראש לנסיון²³, אברהם ראש לאבות, יהושע כדלהלן, ודוד ראש למלכות משבט יהודה. ובעוד מנין של שלושה מצאונו שיהושע נמנה, במנין השלושה שנקדמה להם חמה, משה יהושע ונקימיון בן גריון. ע"פ תענית כ' א'.

וראשון למלכות נתמנית – שיהושע נתמנה לראש למלכות שבט אפרים.

יהושע נמנה לראש למלכות שבט אפרים, שהראשון שנחלם בעמלק, היה שבט אפרים, ע"י יהושע במלחמת עמלק הראשונה, וכמפורש בקרא (שמות ז' ג'), ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, ויהושע הרי היה משבט אפרים, כמפורש בקרא (במדבר י"ג ח'), "למטה אפרים הושע בן נון", ויהושע נקרא מלך, נמצא שהיה הראשון שבט אפרים שנתמנה למלוכה. ב"ר נ"ט ו', וע"ע בפירוש המהר"ו שם.

גם את חלקי החולקים נטלתי – שיהושע נטל בארץ ישראל את חלקי עדת²⁴ קרח, שחלקו על מלכותו של משה וכהונתו של אהרן, וזאת מלבד מה שנטל את חלקי עדת המרגלים.

שיהושע נטל את חלקי עדת קרח בארץ ישראל, הכי איתא בב"ב ג' ק"ח ב'. ודלא כירושלמי שם פ"ה ה"ב (ד"כ ב'), שחלקם של עדת קרח נפל לאמצע, דהיינו לכל ישראל. ע"פ פני משע שם.

שיהושע נטל את חלקי המרגלים בארץ ישראל, הכי איתא בבבלי ובירושלמי שם, וע"ע בילקוט שלח תשמ"ב²⁵.

כשעם רעי שכמותי נתחלקתי – ונטילתו זו של חלקי החולקים והמרגלים, נטל יהושע כאשר נתחלק בהם עם כלב רעהו שכמותו.

שיהושע נטל את חלקי המרגלים ועדת קרח יחד עם כלב, ששניהם יחד נתחלקו בהם וכמואב בגמ' ב"ב ק"ח ב' ועוד.

וככל היה רעו של יהושע, ששניהם יחדיו היו באותה עצה, שלא להצטרף למרגלים בהוצאת דבתם, וכמפורש בתורה (במדבר י"ד ו' ועוד).

וככל היה שקול כיהושע, כדאיתא בתוספתא סוף כריתות (פרק ד' הלכה ז'), "בכל מקום הקדים יהושע לכלב", במקום אחד הוא אומר (במדבר טס), בלתי כלב בן יפונה הקניזי יהושע בן נון, מלמד ששניהן שקולין זה כזה.

נלחמתי בגדולים הסועדים – שיהושע נלחם בל"א המלכים, שהיו מהגדולים שסעדו בסעודתו של אברהם אבינו שעשה ביום הגמל יצחק בנו.

שבים שיצחק נגמל ולרבי הושיעה רבה, שנגמל מיצר הרע (שניה בר מצוה – מהרד"ו), ולרבנו, שנגמל מחלבו, עשה אברהם משתה גדול, וכמפורש בקרא (בראשית כ"א ח'), "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק", וביארו חז"ל מה היה במשתה שמתנתו נקרא גדול, שהיו בו גדולים, "עוג וכל גדולים עמו היו שם".

עוד איתא שם, "דארמי רבי יהושע בן מנחמה, אותן ששים ושנים²⁷ מלכים שהרג יהושע, כולן היו במשתה של אברהם אבינו", נמצא שיהושע נלחם באותם גדולים שסעדו בסעודתו של אברהם. ע"פ ב"ר ג' י'.

וע"ע במדרש שם, שמנין הששים ושתיים הם שלשים ואחד מלכים, יחד עם שרי צבאותם, העושים את כל צרכי המלוכה, ובהם נגמר המלכות בשלימות. שם ע"פ מתנות כהונה.

זכנו לחיות מאות שנים – שאותם ל"א מלכים גדולים שיהושע נלחם בהם, זכו לחיות למעלה מארבע מאות שנים, משעת סעודתו של אברהם, ועד לעת הריגתו בידי יהושע. ע"פ ב"ר ג' י'.

שיהושע נלחם באותם שנים, שיצחק נגמל ומלידתו של יצחק ועד לכיבוש הארץ, עברו יותר מארבע מאות שנה, שהרי גזירת "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וענו אתם ארבע מאות שנה", וזאת קודם לברית בין הבתרים' (בראשית ט"ו י"ג), עוד קודם לידת יצחק, ומלידתו של יצחק התחילו בניין אותם ארבע מאות שנה, וכדאיתא בסדר"ר פרק ג', הובא ברש"י שם כל החשבון. נמצא שמעתה הגמל את יצחק ועד ליציאת מצרים עברו כמעט ארבע מאות שנה, ועוד אותם הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, עד שנכנסו לארץ ישראל ונלחמו באותם ל"א מלכים והרגו.

וע"ע בסדר הדורות שכתוב, שיצחק נגמל בשנת ב' אלפים נ', ואילו תחילת כניסתן של ישראל לארץ ישראל והריגת המלכים, לא היתה לפני שנת ב"א תפ"ח, ואף תפ"ט.

אברא, דכל זה לפי פשוטו של מדרש, שאותם הל"א מלכים האריכו ימים עד שנהרגו ע"י יהושע, אך ביפה תואר שם שם כתב, "שישים ושנים מלכים כו'. לא הם בעצמם, כי איך חיו יותר מת' שנה, ורק עוג מיתר הרפאים האריך ימים כ"כ, אלא מ"ל מלכי ארץ כנען באו למשתה אברהם, ומלכי הארצות האלה נפלו בידי יהושע".

כמדרש פליאה, וע"כ שיש ללמוד מכן, שאין דיני גרף של רע"י לגבי ר' זכריה ודכוותיה, דה"נ סבל ר' זכריה מה שימו בסעודת קמצא בסעודה, אע"פ שהיה רשע ומאוס לישב עימו בסעודת דת"ח, ע"ש ביאור ואמכ"ל.

23 וע"י בהגהות הרש"ש שם אות ה' שגרס, "ראש לנסיון", דהיינו משפחה, שהוקמה מהם משפחה גדולה.

24 אך את חלקו של קרח עצמו, לא נטל, מהטעם הפשוט שלבני שבט לוי לא היה חלק בארץ, וכמפורש בקרא (במדבר כ"ו ט"ז), "...כי לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא ניתן להם נחלה בתוך בני ישראל".

25 שאיתא בילקוט שם, "...ויהושע נטל שטר עשרה מרגלים, שנתוסף שמו י"ד, עשרה, לפי שהוסיף מצות ומעשים טובים והוסיפו לו על שמו".

והי לעיין בכוונת המדרש, האם כוונת חז"ל לומר שיהושע לבדו נטל את חלקם של עשרת המרגלים שמתו, וככל לא קיבל בהם מאומה, ודלא כסוגינתו, או שיהושע קיבל רק את שטר החלק של המרגלים, ולא את חלקם, שבחלקם נתחלק יחד עם כלב וכדלהלן.

26 מן הראוי לעיין, שהנוטח שהערתקנו בזה, הוא לפי המובא בתוספתא לפנינו, אך בהגהות ה"ה (המודפסות כבוד התוספתא, ש"ס וילנא), גרס, "בלא הגמול הקדים כבוד אב לאם, במקום אחד אומר איש אביו ואמו תראו, מלמד ששניהם שקולין זה כזה. ויש לעיין אם כוונת הגה"ה זו לחמוק או להוסיף.

27 עיין במפרשי המדרש שהאריכו בפרשה זו, האם כל הס"ב היו מלכים, וכדאיתא במד"ר כ"ג ז', שמלבד הל"א מלכים שנהרגו ע"י יהושע, במלחמת סיסרא נהרגו עוד ל"א מלכים, או שהכוונה ע"י ל"א מלכים ול"א שרים, ע"ש היטב במה נחלקו.

דבר לפותרים:

- כל תשובה הנלחמת למערכת, מתקבלת בחשופות לב ובכבוד הראוי.
- תשובת הקוראים החשובים שיש בהם הסופת והערות, המגיעות למערכת **עד יום שני בשעה 8.00 בבוקר ביוני**, המערכת משתדלת לשלוב תשובות המופסות. [לאחר הל"ל, לא תמיד ניתן לשלוב, וא"ה עוד חזון למעוד.]
- תשובה שאינה מנומקת ולא מקור, אינה נחשבת. [מכון, תשובה למעשה רב' בסגנון 'היךק עם פלוני', בלא לנמק מדוע או מבלי לעיין מקור, וכן תשובה לכתב חידה' בסגנון 'הסגנון היא אלמניו', בלא לפרט את התשובה באימה לכל הדעות (או לכל"פ לארבע מתוך שן הדעות), וכן כל מה"ג.]
- כל תשובה נכונה משתפתת בהגלה [אף אם אינה התשובה המתמדת].
- יש לכתוב בירור את שם השולח, ותחובו וט"ס טלפון במקום בולט.
- רצוי להשאיר את שולח הדף ריקים, ששתי ס"מ בכל צד ושלמעלה וטה, שיכיריו שולח הדף אינן בפקס ברורים.
- אין לשלוח אותו דף פעמיים [ואף לא לשתי מספרי הפקס השונים].

בראש, כי דרכו יתברך לרמוז לצדיקים דברים המעודדים לבוא עליהם, כמ"ש (עמוס ז' ז') כי לא יעשה ה' אלקים דבר, כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים".

14 ואמנם הכי משמע מהמ"מ שם, דא"ר נחמן לרב ששת "חדא, דאנא דינא ומר לאו דינא", משמע דבעצם לא ה' דיון. אכן בתוס' שם ד"ה אמיה, ובב"ב ל' א' ד"ה שודא, דרק "דיין מומחה, לוי חושבו. ויש ללחות, דקבלתו עליהם נמי, לענין שודא לא מהני, משום דבעינן דין מומחה.

15 בשם הגדולים הגאון החיד"א, ח"א, אות א', סי' ס"ט, וד"ל, "מהר"ר אברהם הלוי ברוכי"ז ל"ל, הוא הקדוש שראה השכינה עין בעין בהקנין בכותל המערבי.

ולקול הסיפור, כדי שלא יפקק שום אדם בלבן, אני אענה במיטב הארש, אנו מאמינים ודאי בכל דברי חז"ל, לכו חזו מאמרם בילקוט יומא ס' ט"ו, ע"פ אמאלה יולדת השבעה, שירמ' ראה אשה לובשת שחורים וכו', ואמרה אני אמה ציון וכו', ע"ש".

וע"ע יומא י"ט ב' ח"ר אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו הוא מת, אמרו לו מניין אתה יודע, אמר להם בכל יהי"כ ה' מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ויטוף בהם, נכנס עמי יוצא עמי, והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ויטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי, ואחר הרגל חלה שבעה ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם".

[והיינו שגם בסילוקו של שמעון הצדיק ה"י בחינה מסיימת של סילוק השרא השכינה בישראל, אף שעוד לא נחרב הבית, וכמ"ש רש"י שם, דנמנעו מלברך בשם "מפני שלא היו כדאי" (וע"י קידושין ע"א א', וצ"ע), וע"י מגן אבות להרשב"ץ פ"א מ"ב].

16 רמז לזכוכית לבנה שבטלה מעת שחרב הבית, כדאי' בסוטה מ"ח ב'.

17 בהגהות "רגלי מבשר" על ספר התבטי, סוף שרש זרת, דיש קמה לאומדות דמוכות שהוא ר' זירא. ולפי"ז יובן ביתר שאת שבערה חובת ירושלים בלבבו, דהוא ניהו אשר חובת אי' גדולה היתה לו, כדאי' בכתובות ק"ב ו', ושם ק"ב א', ועשר' חות יאירי סי' ק"ב, וכידוע שיעקב א"י היה ירושלים, כמבואר במדרש שחורים א' אות ט', וכן מובא מזה"ק פ"ר וירא.

ואפשר ג"כ ע"ש בחיד' שעתידה להתפשט על כל א"י, כדאי' בב"ב ג' ב' ו', וע"ש ש"א מהרש"א, וראה "מכתב תורה" מבעל אמרי אמת, הנדמ"ח, ס' קט"ו, וראה גם ח"א מהרש"א מגילה ו' ב', וס' טעמי המנהגים עמ' רמ"ו בשם ס' יטב לב [על ענין שינוי הגבלות ירושלים לעמ' רמ"ו בשם ס' יטב לב יציב, ח"מ, חלקי מקדש וקדשיו ס' צ"ל].

18 יעוין תורת משה בפרשתינו ובהערה שם, וביתר ביאור

